

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 17 november 2011 *

I mål C-112/10,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Hof van Cassatie (Belgien) genom beslut av den 4 februari 2010, som inkom till domstolen den 1 mars 2010, i målet

Procureur-generaal bij het hof van beroep te Antwerpen

mot

Zaza Retail BV,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano samt domarna A. Borg Barthet, E. Levits, J.-J. Kasel och M. Berger (referent),

generaladvokat: P. Mengozzi,
justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

* Rättegångsspråk: nederländska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 31 mars 2011,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Zaza Retail BV, genom M. Cordewener, advocaat,

- Greklands regering, genom M. Michelogiannaki, Z. Chatzipavlou och K. Georgiadis, samtliga i egenskap av ombud,

- Europeiska kommissionen, genom R. Troosters och S. Petrova, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- ¹ Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3.4 a och 3.4 b i rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden (EGT L 160, s. 1) (nedan kallad förordningen).

- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Procureur-generaal bij het hof van beroep te Antwerpen (allmänne åklagaren vid Hof van beroep te Antwerpen, Belgien) och Zaza Retail BV (nedan kallat Zaza Retail), som är ett bolag bildat enligt nederländsk rätt med säte i Amsterdam (Nederländerna). Målet rör en begäran från Procureur-generaal om att Zaza Retail's belgiska driftställe ska försättas i konkurs.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätten

- 3 Skäl 12 i förordningen har följande lydelse:

”Förordningen gör det möjligt att inleda huvudinsolvensförfaranden i den medlemsstat i vilken platsen där gäldenären har sina huvudsakliga intressen finns. Dessa förfaranden har allmän räckvidd och de avser att omfatta gäldenärens samtliga tillgångar. För att skydda intressen av olika slag tillåter förordningen att sekundärförfaranden inleds och löper parallellt med huvudförfarandena. Sekundärförfarandena får inledas i den medlemsstat där gäldenären har ett driftställe. Verk[ningarna] av sekundärförfaranden är begränsade till tillgångar som finns i den staten. Tvingande regler för samordning med huvudförfarandena tillgodoser behovet av enhetlighet i gemenskapen.”

4 Skäl 17 i förordningen har följande lydelse:

”Innan huvudinsolvensförfarandet inleds bör rätten att begära att ett insolvensförfarande skall inledas i den medlemsstat där gäldenären har ett driftställe begränsad till lokala borgenärer och det lokala driftställets borgenärer eller till fall där huvudinsolvensförfaranden inte får inledas enligt rättsordningen i den medlemsstat i vilken platsen där gäldenären har sina huvudsakliga intressen finns. Skälet till denna begränsning är att fall där territoriella insolvensförfaranden begärs före det huvudsakliga insolvensförfarandet skall begränsas till vad som är absolut nödvändigt. ...”

5 Artikel 3 i förordningen, som avser internationell behörighet, har följande lydelse:

”1. Domstolarna i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, har behörighet att inleda ett insolvensförfarande....

2. När platsen där en gäldenärs huvudsakliga intressen finns befinner sig inom en medlemsstats territorium, har domstolarna i en annan medlemsstat behörighet att inleda ett insolvensförfarande endast om gäldenären har ett driftställe i den senare medlemsstaten. Verkningarna av detta förfarande får enbart omfatta gäldenären tillhörig egendom som finns inom denna medlemsstats territorium.

...

4. Ett territoriellt insolvensförfarande enligt punkt 2 får inledas innan ett huvudförfarande med tillämpning av punkt 1 inletts endast i följande fall, nämligen

- a) om ett insolvensförfarande enligt punkt 1 inte kan inledas enligt de förutsättningar som gäller enligt rättsordningen i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, eller
- b) om begäran att inleda ett territoriellt insolvensförfarande har gjorts av en borgenär som har hemvist eller säte i den medlemsstat inom vars territorium det berörda driftstället är beläget, eller vars fordran härrör från verksamheten vid detta driftställe.”

6 Artikel 29 i förordningen, avseende rätten att begära att ett förfarande inleds, har följande lydelse:

”Rätt att begära att ett sekundärförfarande inleds har

- a) förvaltaren i huvudförfarandet,
- b) varje annan person eller myndighet som har rätt att begära att ett insolvensförfarande inleds enligt lagen i den medlemsstat inom vars territorium begäran framställs om att sekundärförfarandet skall inledas.”

Nationell rätt

- 7 Artikel 3.1 i konkurslagen av den 8 augusti 1997 (*Belgisch Staatsblad* av den 28 oktober 1997, s. 28562), i dess lydelse enligt lag av den 4 september 2002 (*Belgisch Staatsblad* av den 21 september 2002, s. 42928), har följande lydelse:

”När platsen för en affärsmans huvudsakliga intressen ligger i en annan medlemsstat i Europeiska unionen kan vederbörande, om han har ett driftställe i Belgien, försättas i konkurs enligt [förordningen].”

- 8 Artikel 6 i denna lag har följande lydelse:

”Med förbehåll för vad som föreskrivs i lagen om ackord inleds konkursförfarandet genom dom från den handelsdomstol vid vilken ärendet anhängiggjorts, antingen på egen ansökan från affärsmannen eller på begäran av en eller flera borgenärer, åklagarmyndigheten, den tillfälliga förvaltaren som avses i artikel 8 eller av konkursförvaltaren i huvudförfarandet i ett sådant fall som avses i artikel 3.1.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 9 Den 14 november 2006 begärde kungliga åklagaren vid Rechtbank van eerste aanleg te Tongeren (Belgien) att Zaza Retails belgiska driftställe skulle försättas i konkurs. Zaza Retail hade sina huvudsakliga intressen i Amsterdam (Nederländerna).
- 10 Vid denna tidpunkt hade det ännu inte inletts något insolvensförfarande mot Zaza Retail i Nederländerna.

- 11 Genom dom av den 4 februari 2008 beslutade Rechtbank van koophandel te Tongeren (Belgien) att Zaza Retail skulle försättas i konkurs.

- 12 Genom dom av den 9 oktober 2008 ändrade Hof van beroep te Antwerpen domen från Rechtbank van koophandel te Tongeren och slog fast att ingen av dessa domstolar hade internationell behörighet att pröva begäran om territoriellt insolvensförfarande mot Zaza Retail, med avseende på detta bolags belgiska driftställe.

- 13 Åklagarmyndigheten överklagade denna dom vid Hof van Cassatie. Myndigheten gjorde för det första gällande att begreppet borgenär i artikel 3.4 b i förordningen inte får tolkas restriktivt och att även åklagarmyndigheten får begära att ett konkursförfarande ska inledas. På så sätt vakar åklagarmyndigheten över allmänhetens intresse och företräder institutionella eller individuella borgenärer som förhåller sig passiva. För det andra gjorde åklagarmyndigheten gällande att undantaget i artikel 3.4 a i förordningen också kan tillämpas avseende åklagarmyndighetens begäran om att konkursförfarandet ska inledas. Om åklagarmyndigheten inte var behörig att ge in en sådan begäran, skulle myndigheten inte kunna få till stånd att ett huvudförfarande inleds i Nederländerna, den medlemsstat i vilken platsen för gäldenärens huvudsakliga intressen finns.

- 14 Mot denna bakgrund beslutade Hof van Cassatie att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Omfattar begreppet ’förutsättningar som gäller’, i artikel 3.4 a i förordningen, också de förutsättningar som åsyftar egenskaper som är nödvändiga för att kunna begära att ett insolvensförfarande ska inledas, eller det intresse som en person – till exempel åklagarmyndigheten i en annan medlemsstat – måste ha, eller avser

dessa förutsättningar endast de materiella förutsättningarna för att inleda och genomföra ett sådant förfarande?

- 2) Kan begreppet borgenär i artikel 3.4 b i förordningen tolkas så extensivt att även en nationell myndighet som enligt lagstiftningen i den medlemsstat där myndigheten ligger har behörighet att begära att ett insolvensförfarande ska inledas och som företräder allmänintresset och samtliga borgenärer, i förevarande fall lagenligt och i enlighet med artikel 3.4 b i förordningen kan begära att ett territoriellt insolvensförfarande ska inledas?

 - 3) För det fall att begreppet borgenär även inbegriper en nationell myndighet som har behörighet att begära att ett insolvensförfarande ska inledas, är det då nödvändigt, för att artikel 3.4 b i förordningen ska kunna tillämpas, att denna nationella myndighet visar att den handlar i de borgenärers intresse som har hemvist eller säte i det land där denna myndighet är belägen?”
- 15 Samtidigt som insolvensförfarandet inleddes i Belgien, försattes Zaza Retail i konkurs i Nederländerna, genom ett beslut av domstolen i Amsterdam av den 8 juli 2008.

Prövning av tolkningsfrågorna

Inledande synpunkter

- 16 Innan tolkningsfrågorna prövas erinrar domstolen om det system som inrättats genom förordningen.

- 17 I detta avseende föreskriver artikel 3 i förordningen två olika typer av insolvensförfaranden. Det insolvensförfarande som enligt artikel 3.1 inletts vid den behöriga domstolen i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, vilket betecknas som "huvudförfarandet", har universella verkningar genom att det omfattar gäldenären tillhörig egendom i alla de medlemsstater där förordningen är tillämplig. Om det kan inledas ett förfarande med stöd av artikel 3.2 vid den behöriga domstolen i en medlemsstat där gäldenären har ett driftställe, omfattar verkningarna av detta förfarande, vilket betecknas som "sekundärförfarande" eller "territoriellt förfarande", enbart gäldenären tillhörig egendom som finns inom sistnämnda medlemsstats territorium (se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 maj 2006 i mål C-341/04, Eurofood IFSC, REG 2006, s. I-3813, punkt 28, och av den 21 januari 2010 i mål C-444/07, MG Probud Gdynia, REU 2010, s. I-417, punkt 22).
- 18 Inledandet av ett sekundärförfarande eller ett territoriellt förfarande underkastas olika villkor beroende på om ett huvudförfarande har inletts eller inte. I det första fallet klassificeras förfarandet som ett "sekundärförfarande" och regleras i bestämmelserna i kapitel III i förordningen. I det andra fallet klassificeras förfarandet som ett "själständigt territoriellt förfarande", och inledandet av sådana förfaranden regleras i artikel 3.4 i samma förordning. Denna bestämmelse avser två olika situationer, nämligen dels då ett huvudförfarande inte kan inledas på grund av de förutsättningar som gäller enligt rättsordningen i den medlemsstat där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, dels då begäran att inleda ett territoriellt insolvensförfarande har gjorts av vissa borgenärer som har särskild koppling till den medlemsstat inom vars territorium gäldenärens driftställe är beläget.
- 19 Den hänskjutande domstolen har ställt sina frågor för att domstolen ska precisera vilket system som ska tillämpas i dessa båda senare situationer.

Den första frågan

- 20 Den hänskjutande domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida begreppet "förutsättningar som gäller" – som anges i artikel 3.4 a i förordningen och som avser förutsättningar som, enligt rättsordningen i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, utgör hinder för att inleda ett huvudinsolvensförfarande i den medlemsstaten – ska tolkas så, att begreppet enbart åsyftar materiella förutsättningar avseende gäldenärens egenskaper eller om det även omfattar förutsättningar avseende egenskaperna hos de personer som är behöriga att begära att ett sådant förfarande ska inledas.
- 21 I detta avseende konstaterar domstolen att artikel 3.4 a i förordningen avser fall där ett huvudinsolvensförfarande "inte kan inledas". Skäl 17 i direktivet avser fall där huvudinsolvensförfaranden "inte får inledas" enligt rättsordningen i den medlemsstat i vilken platsen där gäldenären har sina huvudsakliga intressen finns. Av dessa formuleringar följer att hindret för att inleda ett huvudförfarande måste vara objektivt och får inte variera efter de särskilda omständigheterna under vilka begäran om att inleda ett sådant förfarande framställs.
- 22 Denna tolkning är förenlig med det mål som eftersträvas i artikel 3.4 a i förordningen, närmare bestämt att, i enlighet med skäl 17, begränsa sådana fall där territoriella insolvensförfaranden begärs före det huvudsakliga insolvensförfarandet till vad som är absolut nödvändigt. Även om det enligt det system som inrättats genom förordningen är möjligt att ett huvudförfarande pågår samtidigt som ett sekundärförfarande, ska detta, såsom följer av skäl 12 i förordningen, ske med beaktande av tvingande regler för samordning vilka ska tillgodose behovet av enhetlighet i unionen. En sådan samordning kan dock inte säkerställas så länge som ett huvudförfarande inte har inletts.

- 23 I likhet med vad Zaza Retail, den grekiska regeringen och Europeiska kommissionen har gjort gällande, kan gäldenärens egenskaper göra det omöjligt att inleda ett huvudinsolvensförfarande och således medföra att gäldenären inte kan bli föremål för ett insolvensförfarande. Som relevant exempel har de angett – bland de förutsättningar som gäller enligt rättsordningen i den medlemsstat där gäldenären har sina huvudsakliga intressen – det fall där kravet att gäldenären ska vara affärsman inte är uppfyllt. Vidare anges det fall där gäldenären är ett publikt företag, som enligt nämnda rättsordning inte kan förklaras insolvent.
- 24 Blotta omständigheten att en viss person – såsom representanten för åklagarmyndigheten i en medlemsstat där gäldenären har ett driftställe – inte, enligt rättsordningen i den medlemsstat där gäldenären har sina huvudsakliga intressen, är behörig att begära att ett huvudförfarande ska inledas i denna senare stat, kan däremot inte leda till att huvudinsolvensförfarandet inte får inledas. Eftersom det inte har bestritts att andra personer, bland annat borgenärer, är behöriga att framställa en sådan begäran, följer det härav att ett huvudförfarande mycket väl kan inledas.
- 25 Så är dessutom fallet i målet vid den nationella domstolen, eftersom det av beslutet om hänskjutande framgår att Zaza Retail försatts i konkurs i Nederländerna genom beslut av domstolen i Amsterdam av den 8 juli 2008.
- 26 Den första frågan ska följaktligen besvaras enligt följande: Begreppet ”förutsättningar som gäller” – som anges i artikel 3.4 a i förordningen och som avser förutsättningar som, enligt rättsordningen i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, utgör hinder för att inleda ett huvudinsolvensförfarande i den medlemsstaten – ska tolkas så, att begreppet inte avser förutsättningar som innebär att vissa bestämda personer inte omfattas av den krets personer som har behörighet att begära att ett sådant förfarande ska inledas.

Den andra frågan

- 27 Den hänskjutande domstolen har ställt sin andra fråga för att få klarhet i huruvida begreppet "borgenär" – som anges i artikel 3.4 b i förordningen och som används för att fastställa den krets personer som har behörighet att begära att ett självständigt territoriellt förfarande inleds – kan tolkas så, att begreppet omfattar en myndighet i en medlemsstat som, i enlighet med den nationella rättsordningen i den staten, ska verka i allmänhetens intresse och i syfte att säkerställa samtliga borgenärers intressen.
- 28 Domstolen konstaterar inledningsvis att förordningen inte innehåller någon definition av begreppet borgenär.
- 29 Mot bakgrund av vad som sagts i punkterna 21 och 22 ovan, erinrar domstolen också om att förutsättningarna för att inleda ett självständigt territoriellt förfarande enligt artikel 3.4 b i förordningen ska tolkas restriktivt.
- 30 Denna restriktiva utgångspunkt framträder vid en jämförelse av bestämmelserna i denna artikel och bestämmelserna i artikel 29, avseende rätten att begära att ett sekundärförfarande inleds. Medan artikel 29 föreskriver en sådan rätt för förvaltaren i huvudinsolvensförfarandet och för varje annan person eller myndighet som har rätt att begära att ett insolvensförfarande inleds enligt lagen i den medlemsstat inom vars territorium begäran framställs, begränsar artikel 3.4 b i förordningen den krets personer som har behörighet att agera till att avse vissa bestämda borgenärer som har en särskild anknytning till den medlemsstat i vilken gäldenärens berörda driftställe finns. Det handlar om borgenärer som har hemvist eller säte i denna medlemsstat samt borgenärer vars fordran härrör från detta driftställe.

- 31 I likhet med vad kommissionen har gjort gällande konstaterar domstolen att den belgiska åklagarmyndigheten inte är en borgenär i den mening som normalt avses i insolvensförfaranden, eftersom den inte har några egna fordringar att anmäla i förfarandet.
- 32 Det följer nämligen av beslutet om hänskjutande att åklagarmyndigheten inom ramen för dessa förfaranden ska verka i allmänhetens intresse. Myndigheten ingriper för att se till att åtgärder vidtas i tid med avseende på ett företag med svårigheter, och myndigheten agerar i förekommande fall för att uppväga för gäldenärens och dennes borgenärs passivitet. Även om det inte kan uteslutas att åklagarmyndighetens ingripande i vissa fall kan tillvarata intressena hos samtliga borgenärer eller i vart fall hos vissa av dem, förefaller det vara vedertaget att myndigheten inte ingriper vare sig som borgenär eller som representant för samtliga borgenärer. Det anges nämligen uttryckligen i beslutet om hänskjutande att åklagarmyndigheten enligt belgisk lag inte verkar i borgenärs namn eller för deras räkning.
- 33 Mot bakgrund av att artikel 3.4 b i förordningen ska tolkas restriktivt, kan en offentlig myndighet som verkar under dessa förutsättningar inte likställas med en borgenär i den mening som avses i denna bestämmelse. Denna offentliga myndighet omfattas således inte av den krets personer som har behörighet att begära att ett territoriellt insolvensförfarande ska inledas.
- 34 Med hänsyn till det ovanstående ska den andra frågan besvaras enligt följande: Begreppet ”borgenär” – som anges i artikel 3.4 b i förordningen och som används för att fastställa den krets personer som har behörighet att begära att ett självständigt territoriellt förfarande inleds – ska tolkas så, att begreppet inte omfattar en myndighet i en medlemsstat som, i enlighet med den nationella rättsordningen i den staten, ska verka i allmänhetens intresse, men som inte agerar i egenskap av borgenär, i borgenärs namn eller för borgenärs räkning.

Den tredje frågan

- 35 Med hänsyn till svaret på den andra frågan saknas anledning att besvara den tredje frågan.

Rättegångskostnader

- 36 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) Begreppet "förutsättningar som gäller" – som anges i artikel 3.4 a i rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden och som avser förutsättningar som, enligt rättsordningen i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, utgör hinder för att inleda ett huvudinsolvensförfarande i den medlemsstaten – ska tolkas så, att begreppet inte avser förutsättningar som innebär att vissa bestämda personer inte omfattas av den krets personer som har behörighet att begära att ett sådant förfarande ska inledas.
- 2) Begreppet "borgenär" – som anges i artikel 3.4 b i förordningen och som används för att fastställa den krets personer som har behörighet att begära att ett självständigt territoriellt förfarande inleds – ska tolkas så, att begreppet

inte omfattar en myndighet i en medlemsstat som, i enlighet med den nationella rättsordningen i den staten, ska verka i allmänhetens intresse, men som inte agerar i egenskap av borgenär, i borgenärs namn eller för borgenärs räkning.

Underskrifter